

De contemplatieve weg

Franz JALICS

**De
contemplatieve
weg**

CARMELITANA

© Carmelitana, Burgstraat 46, B-9000 Gent

www.carmelitana.be

Oorspr. titel: Der kontemplative Weg, Echter Verlag, Würzburg, 2006

Vertaling: Carlos Noyen

ISBN: 978-90-76671-76-5

D/2010/0770/05

NUR 707

Druk: De Windroos

Vormgeving: Press Point®, Merelbeke

Inhoud

Inleiding	7
1. De weg vóór de contemplatie	11
2. Ons eigenlijke thuis	15
3. Wat is contemplatie?	19
4. Een verslag	25
5. Vijf minuten filosofie	33
6. De twee treden van de armoede	37
7. De binnenkamer en het balkon	43
8. On-middel-baar	47
9. Naar binnen schouwen	53
10. Stilte	61
11. Honderdvoudige zegen	65
12. Een vluchtige blik op de mystiek	73
13. Een voorbeeld	83
14. Een kleine bloem	87
15. Laten wij beginnen	91

Inleiding

In het leven van een mens komen contemplatieve ogenblikken voor. Iets licht daarin op wat de mens altijd al verwacht heeft. Ze laten vermoeden dat het leven meer te bieden heeft dan wat wij in de grijze alledaagsheid meemaken. Ze verrassen ons en laten een verlangen na om dieper in het geheim van het leven binnengeleid te worden, want ze geven een voorgevoel van ons eigenlijke thuis.

Zo kan dit gebeuren wanneer iemand op het platteland of in de bergen een weidsheid ervaart die niet in kilometers gemeten kan worden. Het is een zich bewust worden van iets wat er altijd al was, maar niet opgemerkt werd. 's Morgens bij het hengelen, als het meer nog heel rustig is en de vis nog niet toegehaapt heeft, overvalt je een ogenblik van levende rust. Misschien ben je niet omwille van het hengelen, maar omwille van die rust naar het meer gekomen. Een jonge vrouw, die ik in het contemplatief gebed inwijdde, zei me plotseling: "O ja, dat ken ik al." Zij vertelde mij dat ze thuis als kind in de tuin een schommel had. Als triestheid haar overviel of vreugde haar vervulde, ging ze naar buiten en nam ze stilletjes plaats op de schommel, zonder iets te doen. Dáár ervoer ze een levende stilte, die haar triestheid deed overgaan of haar vreugde deed toenemen. Bij de inleiding in het contemplatief gebed viel haar die stilte weer te binnen. Ook de verwondering van kinderen heeft iets contemplatiefs.

Andere mensen worden contemplatief door een ziekte of een zwaar lijden: misschien niet helemaal, maar toch een beetje. Zij ervaren dat het leven een dimensie heeft die niet door pijn en zwakheid beroerd kan worden. Weer andere mensen zijn met dit niveau van het leven in contact gekomen door een plotse linge confrontatie met de dood. Sommige mensen beleven iets dergelijks in een deemoedige en dikwijls schijnbaar nutteloze dienstbaarheid aan armen en gehandicapten. Zij zeggen dat zij van die mensen meer ontvangen hebben dan zij aan hen gegeven hebben. Dit 'meer' gaat in de richting van de contemplatie. Er zijn veel mensen die door het langzaam en gestaag rijpen in het alledaagse leven een blijheid en een zekerheid in zich voelen groeien, die hen door crisissen heen loodst. In hen groeit een contemplatieve grondhouding. Dikwijls merk je aan hun ogen of door hun uitstraling, dat ze reeds op de contemplatieve weg zijn.

Die ogenblikken plaatsen de mens niet in de contemplatieve toestand (het thema van dit boek). Ze nodigen de mens wel uit om in die richting te gaan en geven hem een voorsmaak. Zonder die voorsmaak zou hij niet geïnteresseerd zijn in het geloof of in de contemplatieve weg.

In dit boek wil ik graag de betekenis van de contemplatieve weg op een eenvoudige, maar nauwkeurige manier beschrijven. In de eerste hoofdstukken probeer ik drie begrippen te verhelderen: het geloof (1), het eeuwig leven (2), de contemplatie (3). Aansluitend wil ik een concrete indruk van de contemplatieve weg geven (4). Ik onderzoek dan het verband ervan met de filosofie (5), de Bijbel (6 en 7) en de mystiek (12). Ik exploreer ook de

ontwikkelingslijnen van het contemplatief gebed (8 tot 10), zijn uitwerking op het actieve leven (11) en zijn actualiteit nú (14). Een concreet voorbeeld zal ons tenslotte tonen hoe het contemplatief gebed eruit ziet (13) en hoe het in de praktijk kan worden toegepast.

Aan het einde van elk hoofdstuk vind je vragen die de lezer(es) helpen om de inhoud niet enkel verstandelijk op te nemen, maar ook met de eigen ervaringen te verbinden.

De contemplatieve weg _____

1.

De weg vóór de contemplatie

Vooraleer wij op de contemplatieve weg komen, zijn wij meestal een lange weg van geloof gegaan. Wij mogen de weg van het geloof niet verwarren met de weg van contemplatie. Geloof is zekerheid van wat men niet ziet en niet kan ervaren (Heb 11,1)¹. Contemplatie daarentegen is geen zekerheid omtrent het bestaan van God, maar een beginnend schouwen van God. In God geloven betekent: zeker zijn dat Hij bestaat, zonder Hem gezien te hebben. Die zekerheid van het geloof steunt niet op een direct schouwen van God, maar rust *op drie belangrijke ervaringen*.

De eerste grondlaag van het religieus geloof is de *levenservaring*. Elke mens draagt in zich een vermoeden van het transcendente: een verlangen naar God en een voorgevoel dat er leven is na de dood. Als de mens in aanraking komt met een uitdrukkelijke boodschap van God, dan wordt dit

1 “Het geloof legt de grondslag voor alles waarop we hopen, het overtuigt ons van de waarheid van wat we niet zien” (Heb 11,1; voor de bijbelcitaten volgen we telkens de Nieuwe Bijbel Vertaling van 2004, tenzij anders vermeld).

vermoeden in hem tot helderheid gebracht. Het geloof is als de weerklank op die boodschap. Hoe groter en intensiever de levenservaring is, des te gemakkelijker komt de mens tot geloof in God. Hij kan zich ervan bewust worden dat dit vermoeden van God er vroeger al was, maar dat hij er in zijn zorgen voor het dagelijks leven niet genoeg aandacht aan geschonken had. Zonder levenservaring is er geen geloof. Zo is de levenservaring een beslissende factor voor het ontstaan van het geloof in God.

Ergens in het leven komt de boodschap van de openbaring de mens tegemoet. Ze komt door een kerkelijke of een religieuze omgeving: door mensen - wij noemen ze leraren, profeten of meesters - die de boodschap verkondigen; door heilige geschriften, die een lange traditie van de wijsheid van het eeuwig leven bevatten; of door een gemeenschap die vanuit die wijsheid leeft. Dat is zò in elke godsdienst. Het is ook de tweede beslissende factor die tot het geloof brengt. Het aandeel van de ervaring bestaat hierin dat men deze drie - leraren, heilige geschriften en gemeenschap - als zo *authentiek* en zo *geloofwaardig* ervaart dat men er zijn geloof op kan bouwen.

Bij dit alles komt de derde en wellicht belangrijkste ervaring: de *genade* van het geloof. God schenkt de mens de innerlijke bevestiging dat hij in het geloof op de juiste weg is en dat het leven na de dood werkelijk bestaat. Die zekerheid is nodig, omdat het geloof van de mens verlangt dat hij zijn leven van God uit bepaalt en zijn leven

daarnaar richt. God leidt de gelovige mens in een aantal keuzes door troost en troosteloosheid om hem te doen inzien welke voor hem de juiste beslissingen zijn². Ook dat behoort tot de ervaring van het geloof.

Het geloof in God is de zekerheid dat onze oorsprong in God is, dat wij tijdens ons aardse leven in Hem zijn en dat wij na dit bestaan in de wereld voor altijd in de universele liefde en de eeuwige gelukzaligheid opgenomen worden. Het geloof is dus niet de ervaring of het schouwen van God. Het geeft ons enkel de zekerheid dat het schouwen van God ons deel wordt. Het thema van dit boek brengt ons ertoe om in het volgende hoofdstuk het door God beloofde leven na de dood, van naderbij te beschouwen.

Beste lezers, zoals ik reeds in de inleiding vermeldde, wil ik u graag vragen stellen. Neem de tijd om die te beantwoorden. Ze willen u helpen om de contemplatieve weg vanuit uw eigen ervaring te benaderen. Bij dit hoofdstuk horen twee vragen:

Op welke belangrijke ervaring steunt mijn geloof? Welke ervaringen zijn voor mij bijzonder belangrijk?

2 Ignatius van LOYOLA, *Geestelijke oefeningen en geestelijk dagboek* (ingeleid en vertaald door P. Penning de VRIES), Lannoo, Tielt, 1968, blz. 117-126.

2.

Ons eigenlijke thuis

Wij dragen in ons een vermoeden dat deze wereld en dit leven, dat wij nu leven, niet het laatste woord zijn. Wij hebben een sterk verlangen in ons dat ons als een kompas zegt: onze levensweg met zijn lijden en met de dood is enkel een terugweg naar God. In de diepte van onze ziel ervaren wij dat wij zelf geest zijn en dat wij in dit door ruimte en tijd begrensd universum alleen maar pelgrims zijn. Iets in ons zegt ons dat ons thuis God zelf is. Het verzekert ons dat God, die ons in deze wereld geplaatst heeft, op ons wacht zoals de vader op de verloren zoon (zie Luk 15,11-32).

Alle religies verkondigen deze blijde boodschap. Ze noemen dit: transcendentie, hemel, de andere zijde, het Rijk Gods, het hemelrijk of ook eeuwig leven. Dáár ervaren wij waarachtige gelukzaligheid zonder smart of lijden.

Ons christelijk geloof belooft ons nog iets veel groters. Het zegt ons dat wij God van aangezicht tot aangezicht zullen zien, en wel zoals Hij is (Mt 5,8; 1 Joh 3,2), dat God liefde is en dat wij in deze liefde zullen worden opge-

nomen, en dat wij met God helemaal één zullen zijn (Joh 17,11.21).

Dat zijn ongelooflijke uitspraken. God is een geheim en wij mogen enkel met grote eerbied over Hem spreken. Wat wij ook ooit van God denken, het moet voor ons duidelijk blijven dat wij met ons verstand God nooit kunnen doorgronden. Met ons denken kunnen wij Hem nooit helemaal vatten. Enkel de liefde en de stille aanbidding bereiken Hem.

De openbaring belooft ons iets onvoorstelbaars. Wil God ons na onze geloofsweg op deze aarde en na onze dood naar de zopas vermelde beloften leiden, dan moet zijn genade nog heel grote omvormingen in ons tot stand brengen. In het geloof zijn wij zeker van dat wat wij nog niet begrijpen en nog minder kunnen ervaren of zien. God zelf moet komen en ons schenken wat Hij beloofd heeft. De zekerheid van wat wij geloven blijft in dit leven in het stadium van de hoop, het geloof en het vertrouwen. Af en toe begint God toch aan sommige mensen reeds in dit leven heel behoedzaam, geheimenisvol en in het midden van hun ziel dit schouwen van God te schenken. Dat noemen wij de genade van de contemplatie. In het volgende hoofdstuk willen wij dit van meer nabij onderzoeken.

Beste lezers, blijft God voor u, ondanks zijn nabijheid, een onvatbaar geheim, dat bij u eerbiedvolle liefde en aanbidding oproept?

Als u ervaart dat een geliefde mens gestorven is, komt dan enkel droefheid en het beeld van het graf in u op, of ook het licht en het leven dat ons te wachten staat?

3.

Wat is contemplatie?

1. Het woord *contemplatie* “betekent het intuïtieve schouwen van de hoogste waarheden, in religieuze betekenis: het schouwen van God.”³ In de vakliteratuur zijn *mystiek* en *beschouwing* synoniemen van *contemplatie*⁴.

2. De *contemplatie* als schouwen van God is zuivere *genade*⁵, omdat de mens God niet met eigen inspanning kan schouwen. Dit geschenk vanwege God is verschillend van *de genade van het geloof* (hoe intensief die ook kan zijn). Want de genade van het geloof schenkt zekerheid over het bestaan van God, maar geen schouwen van God. Dat hebben wij reeds in het eerste hoofdstuk gezien. Het geloof houdt niet op bij de eerste contemplatieve genade, maar een wezenlijk nieuw element - het schouwen van God - brengt de mens in een nieuwe toestand. Zoals wij de genade van de contemplatie niet mogen verwarren met het

3 *Kontemplation*, in: Lexicon für Theologie und Kirche (LThK), 1997³, col. 326; zie ook *Contemplation*, in: Dictionnaire de Spiritualité, col. 1643-2193.

4 LThK, 1961², col. 506.

5 In de kerkelijke traditie heet dit: *contemplatio infusa* (ingestorte beschouwing).

geloof, zo zou het ook een vergissing zijn ze te verwarren met *de genade van de troost*. Troost is een toename, een groeien in de zekerheid van het geloof, maar niet een schouwen van God. Dat onderscheid wordt ook duidelijk doordat de genade van de contemplatie met of zonder troost ervaren kan worden. Eveneens is de godsvrucht een belangrijke genade en van grote betekenis op de weg naar God⁶, maar toch geen schouwen van God; het gaat eerder om een religieus gevoel of een deugd. Evenzo mogen we de genade van de contemplatie niet identificeren met een schouwen van religieuze voorwerpen (zoals beelden en iconen) of met een beschouwen van religieuze gedachten of gebeurtenissen. De genade van de contemplatie is een schouwen van God zelf, al is het dikwijls maar als door een sluier, maar toch van God zelf. Ze mag ook niet gelijkgesteld worden met het *volkomen schouwen van God in het eeuwig leven*⁷.

Zo plaatst de genade van de contemplatie de mens in een toestand tussen geloof en eeuwig leven. Ze leidt hem over het geloof heen, omdat ze niet enkel een zekerheid schenkt, maar ook een werkelijk schouwen van God. Ze verleent hem echter nog niet het volle schouwen van God zoals in het eeuwig leven: “Nu kijken we nog in een wazige spiegel, maar straks staan we oog in oog” (1 Kor 13,12).

6 De godsvrucht (in het Duits: Andacht) is overgave, levende liefde, een deugd van godsdienstigheid. Zie *Dévotion* in Dict. Spir. col. 702-718.

7 Zie *Visio beatifica* in: LthK 1961², col. 506.